

The book cover features a central white rectangular area containing the title. The background is a vibrant, stylized illustration. On the left, a large, colorful butterfly with red and white striped wings and green body is depicted. The right side shows a woman in profile, wearing a purple and red patterned dress, looking towards the butterfly. The background is a deep blue sky with a crescent moon in the upper left and dark, bare tree branches. The entire scene is framed by a border of colorful, wavy, horizontal stripes in shades of yellow, green, red, and blue.

НИЛУФАР
САДОҚАТ

НИЛУФАР

САДОҚАТ

**«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ – 2001**

Н61

Нилуфар.

Садоқат: Шеърлар. — Т.: «Шарқ», 2001. — 112б.

Ўз2

ЭР ҚАДРИНИ ЭЛ БИЛАР

Азизлар, Шарқнинг, ўзбекнинг эркаклари бағоят сергак, мард, ҳамиятли, сахий, бағри кенг, Ялангтўшнамо бўлиб яралган. Чунки бу тупроқнинг, табиатнинг, жўшқин қоннинг ўзи шунга мойил. Шунга хос ва шунга мос бўлиб яралган. Бу эса бизнинг — аёлларнинг, оналарнинг бекаму кўст, боқий бахтимизнинг дояси, асосчиси, дебочасидир.

Зотан, оталаримиз сергак, тийрак, зийрак бўлганлари учун ҳам етти иклим шоҳи бўлганлар. Бизнинг оталаримиз сахий, одилу мард бўлганлари учун ўзларига қарам юрту элатларни эзиб-талаб эмас, эркин қўйиб меҳнатга, ҳалолликка, диёнатга ўргатганлар. Қора тупроқдан пахта, қуртдан ипак, денгиздан дур, тоғдан олтин, чўлдан боғу бўстон яратишни билганлар ва билмаганларга ўргатиб келганлар. Аёлни ардоқлашни, ўз наслу насабини асрашни, авлоднинг соғлом, тетик, бақувват ва оқилу доно, инсофу иймонли бўлишини ният қилганлар ва шунга эришганлар.

Тарихдан аёнки, ўзбек оиласида ўғил дунёга келса, унга илк дақиқаданоқ ҳурмат билан қаралган. Оилада ўғил боланинг туғилиши шу хонадонга катта бахт, қувонч ва келажак наслнинг давомчиси борлигидан далолат берувчи хабарчи бўлган. Ахир дунёга энг биринчи келган инсон ҳам Одам Ато — отамиз бўлганлар-ку.

Бас шундай экан, нега биз ўз эркакларимизга суянмаслигимиз, уларга таянмаслигимиз керагу, улардан устун бўлишга интилишимиз, уларни ўзимизга иложи борича тобе қилиб қўйишимиз, ўз истагимизча иш қилмоғимиз лозим. Бу қайси исломий шарқона одатларда битилган?

Оилада хотин устун бўлиб, эрга буйруқ бериб, айтганини бажартириб, унга қаттиқ гапириб, камситиб, ҳатто қўл кўтариб, болалари олдида беобрў қилиб, ади-бади айтгувчи аёллар ҳам орамизда топилади. Бечора эркак-

лар топиш-тутиши камтарона, табиати мулойим, учта-тўртта боласи бор, дамани ичига ютиб, бир амаллаб яшаб келяптилар. Чунки хотинлари бетга чопар, пулни яхши кўришади ва уни топишнинг ҳам осон йўллари билишади. Умр саробдек ўтяпти. Ахир ўзбекнинг эркаклари белборгли, ҳамиятли яралган эди-ку. Қани ўша ғурур, ками-кўсти бўлса айбми? Йўқ асло, камбағаллик эмас, ўғирлик, қаллоблик, судхўрлик, бировни камситиш айб.

Бизнинг кўз ўнгимизда хали ёшлигимиз ўтган уруш ва ундан кейинги йиллар — ҳаётда кечирганларимиз хаёлимизда ҳамиша жонланади. Ҳақиқий ўзбекона хислат — одамийлик, яхши хулқ-атвор боболаримизда бўлган. Яшапни ҳам, ишлашни ҳам, ибодат қилишни ҳам, у дунёга савоб орттириб кетишни ҳам, ўз қадрико ўзгалар қадрини билишни ҳам ўшалардан ўргансак арзийди. Ота-боболаримиз Оллоҳдан кўркишган, бандадан уялишган, қўлларидан келса фақат яхшилик қиладиган, етимпарвар, хунарманд, одамохун бўлишгани — бу биз авлодлар учун катта фахр ва ифтихордир.

Тошкентдаги Камолон даҳасида яшовчи табаррук олим Камолхон ота шу маҳалланинг энг олижаноб инсонлари ҳаёти ҳақида кўп ибратли воқеаларни сўзлаб берадилар. Ғулумхон қандолатфурушни танимаган киши камдан-кам топилса керак. Ота раҳматли ниҳоятда ҳалол, фариштадек файзли, илмли ва шу билан бирга катта хунарманд бўлганлар. У киши тайёрлаган қандолат маҳсулотлари ниҳоятда покиза, сифатли ва тансиқ бўларди. Оилада тутган ўринлари алоҳида эди. Улар ўз дастгоҳларида турли-туман қандолатларни ижод қилар, ёнларига ўғиллари, жиянлари, шогирдларини тўплаб иш ўргатар, «Ҳеч қачон омонатга хиёнат қилманг, сизнинг маҳсулотингизни еган одам роҳатланиб дуо қилсин, молга, дунёга хирс кўйманг, хунардан бўш вақтларда илмга ружу кўйинглар, деб таъкидлар эканлар. Аёлларга ҳеч қачон овир юмушни буюрманг, уларга хушмуомала бўлинг эркаклар, ғурурингиз, вазифангиз ёдингиздан чиқмасин. Йиллар ўтар, биз ҳам дунёдан ўтиб кетармиз, бироқ сизу биз пиширган новвотларнинг таъми одамларнинг оғзида бир умр қолсин. Токи, улар бизни ширин сўз билан ёдга олсинлар» деб ният қиларканлар. Худди шундай бўлди.

...Ўзбек оилаларида йигитлар, ўғиллар, айниқса оталар бош бўлишган. Бир болага етти қўшни ота-она деган нақл бор. Кимнинг қизи бироз енгилтаклик қилса, дарров қўшнилар назарига тушгану, ота-онасига айтиб ўтирмай, ўзлари танбеҳ беришган. Турмушда рўзгор кийинчиликлари, барча икир-чикирлар ўғил болалар зиммасида, уй юмушлари, тикув-чагув, пишир-қуйдир, меҳмон кутиш аёллар, кизлар зиммасига юкланган.

Шу ўринда мен кўрган, билган воқеаларимни айтай:

Худо раҳмат қилгур Холхўжа отамлар Зангиота маҳалласида энг обрўли, савлатли, шиддатли, шу билан бирга энг меҳмондўст одам саналардилар. Ҳаммамизни эрта тонгдан туришга, ҳаммаёқни ораста қилиб нонушта атрофида жамул-жам ўлтиришга ўргатганлар. Уйда отам ўлтирадиган жойларида ҳамиша тўрт қават кўрпача, иккита болиш турарди. Дастурхондаги нонни отам синдирар, қаймоқми, мураббоми, нимаики тансиқ таомларнинг ҳам энг сараси, энг кўпи отамизнинг олдиларида бўларди. Нонушта тайёр бўлгач, ҳаммамиз бир-бир ҳаё, одоб билан қўлимизни кўксимизга қўйиб салом бериб ўтирдик. Топ-тоза қилиб ювилган, ярақлаган самоварда чой қайнаб турарди. Отам «олинглар» деб таклиф қилмагунларича дастурхонга қўл узатилмас эди.

Ҳамма иш, ҳамма ҳаракат отамлардан кейин бўларди. Бирорта одам — на катта-ю, на кичик дастурхон атрофида ножоиз сўз ёки ҳаракат қилмас эди. Бу муддат, қанча чўзилса ҳам жим-жит, сув қуйгандек ўтарди. Отам фотиҳага қўл очиб ўринларидан туриб ишга отланганларида араби отлари эгарланган бўларди. Вазираҳон ойижоним қўлларида чиройли тўқилган туркман хуржун, қамчинни ушлаб йўлакда «эсон-омон бориб келинг павойи худо» деб катта ҳурмат билан отамни кузатиб қолардилар. Ҳа, айтгандай нонушта тугар олдида кечки овқатга кўнглингиз нимани тусайди, деб ойим отамлардан сўраб қолардилар. Шунда отам «Пешинга нима хоҳласанглар қилиб еяверинглар, кечга анавундай овқат тайёрланглар» деб номини айтардилар. «Кўпроқ қилинглар, эшикли уй, келган меҳмон қуруқ кетмасин, айтганча анаву қўшнининг аҳволи танг, болаларини чақириб корнини тўйғазинг, манаву ётуғлик кишига овқат чиқа-

ринглар» ва ҳоказоларни тайинлаб йўлга тушардилар. Ойимларга яна «Уйдан ташқарига келинларни чиқарманг, майда гап аёлларга қўшманг. Биров пул-мул сўраб чикса дарров бериб юборинг», дердилар.

Ростини айтсам, ўша дамларда ич-ичимдан баъзан алам қиларди. Нега мен ҳам баъзи дугоналаримдек кино, театрга боролмайман ёки дугоналаримни уйларида қолиб дарс қилолмайман. Отам намунча «эскича» яралганлар дер эдим. Агар бирор қиз билан якин дўст бўлмоқчи бўлсам, ўша қизни уйга чақиртириб обдон ота-онасини сўраб-суриштирардилар, ўзини синаб кўрардилар. Шунда мен жуда хижолатда қолардим. Отам «болам, сен ёшлик қилиб яхши ёмонни ажратолмайсан, сенинг кимлигингни дўстингга қараб белгилашади. Ўзингга эҳтиёт бўл жон болам. Жаҳлимни ҳам, сенга бўлган меҳримни ҳам яхши биласан», дердилар.

Худди шундай кунлар келди, қайси уйда эркак зийрак, тийрак, хамиятли, каттикқўл бўлса, ўша хонадонда ўсган фарзанд одобли. Қаердаки эркаклар мулойим, бепарво, беҳамият, ўз ҳузурини ўйлаб маишатга берилса ёки ичкиликбоз, енгил таъб бўлса, ўша уйдан орият, қадрият, хурмат кўтарилар экан.

Бизнинг эркакларга бир сўзлилиқ, мардлик, қўш-қўш белбоғлилиқ, сахийлик, тежамқорлик ва талабчанлик ярашади. Худонинг борлигини билган эркак зоти борки, аёлини, қизини, опа-синглиси-ю, амма-холасини эъзозлайди. Уларнинг оғирини енгил қилади. Номини, шаънини асрайди. Агар ўзи маиший бузуқ, ичкиликбоз, хотинбоз, бошқа-бошқа ярамас хулқ-атворларга ўрганган бўлса, унга барибир. Қорни тўйса, яхши кийинса, айшу ишрат қилиб яйраб қолса бўлди. Қизи ким билан дўст, хаёлида нима ўй, хотини қаерга боряпти, қандай қилиб пул топяпти, касалми, соғми парвойига келмайди. Кучақўйда турли-туман қизу жувонларни кўрганда уларга суркалиб айшини суриб юраверади.

Яна бир тоифалар пайдо бўладики, ўзи номаъкулчилигини қилиб гулдай хотинини уйдан қувган, урган, сўккан, болаларини жонидан безор қилган. Хатто беш-олти боласи бўла туриб, бошқасига яширинча уйланиб олиб, болаларини, оиласини, маҳалла-қуйни безор қилмоқда.

Яхшигина йигитларимизнинг йўлдан чикиб маиший бузилишига баъзи бир аёллар сабабчи, бўлса керак деб ўйлаймиз. Кўрдингки, шу йигитнинг оиласи бор, борди-ю сенга гап ташлаганда шартта сўзини бузиб, рад жавоб бергин. Иккинчи гапирармикин. Йўқ, аёллар, ҳатто ёш-ёш кизлар, кўркам, обрўли, пулдор йигитларни турли ҳийла-найранг йўли билан ўзлари йўлдан оздириб, оиласини хонавайрон қилиб томоша кўрадилар. «Сеники эди — меники бўлди» деб болаларини етим қилиб зор-зор қакшатмоқдалар.

Ҳай жувонлар, шу она, шу аёл ўрнига ўзингизни бир қўйиб кўринг. «Пичоқни олдин ўзингга ур, оғримаса бировга» дейди халқимиз. Бундай гуноҳ ишдан қўркинг, аёллар, йигитларни йўлдан чиқармай, балки уйларига, бола-чақасининг бағрига қайтаринг. Сиз ҳам, азиз жафокашларимиз, болаларингиз ҳурмати «урушганингиз ун оши, сўкканингиз сўк оши» деб кўнглингизнинг кирини ювиб ўз бахтларингизга ўзингиз эга бўлинг.

Момо ҳаво наслидан бўлган аёлларимиз агар истасалар ҳар қандай ишни бажара оладилар, улар ҳал қила олмайдиган бирор мушкулот йўқ ва бўлмади ҳам. Бас шундай экан, келинг азизлар, эркакларимизни асраб-ардоқлайлик, олдиларидаги абадий бурчимизни бажарайлик. Меҳримиз билан танларини, жонларини қамраб олайликки, уларнинг кўнглилари чўкмайин, тордан юксак кўтарилсин.

ЎЗБЕКНИНГ ЭРКАКЛАРИ

Соғиниб ўқтин-ўқтин
Ота маҳалламни ман,
Ёшлигим ўтган ҳовлим
Гул баргида томчисин.
От устида оқ яктак
Кийган бобом кўраман,
Бир қўлида бедана,
Бир қўлида қамчисин.
Юзда нур, кўзда сурур
Кўкси тула ёли бор,
Ёниб турган юракда
Қўш ўғилнинг доғи бор.
Отасининг қабрига
Тушди дея ўғиллар,
Чавандоз бобогинам
Йўл бўйида бўғилар.
Чидолмай питирлайди
Тўрдаги беданадай,
Вайрона ҳовлисига
Бош сукмас бегонадай.
Топгани қолди эсиз
Кимларга ордонадай,
Ўлса ҳам болам дейди
Ўзбекнинг эркаклари.
Бобом-ла бир кучада
Катта бўлган Абдулла,
Бобомла бирга қувнаб,
Яйрашишган ҳар палла.
Икки яқин ошно
Фарзанд кўришганида,
Ҳавас-ла бир-бирига
Ном қўйган Ҳабибулла.
Битта Ҳабибуллахон
Кетган жангу жадалга,

Фарзандлик бурчин адо
Этолмайин падарга,
Бешиқдаги қизига
Танитолмай ўзини,
Руҳи айланиб қолди
Қизи битган ғазалга.
Кўчамдан утганимда,
Армоним ютганимда,
Қодирий битган
«Ўтган кунлар»ни тутганимда.
Кўксимдаги тоғ дейман
Ўзбекнинг эркаклари.
Дил ёққан чироқ дейман
Ўзбекнинг эркаклари.
Кетманг ҳеч йироқ дейман
Ўзбекнинг эркаклари.
Сиз азиз ҳамроҳ дейман
Ўзбекнинг эркаклари.

* * *

Ўзбекнинг эркаклари —
Сергак бўлиб яралган,
Туқилган юракларга
Тиргак бўлиб яралган.
Ўзбекнинг эркаклари —
Чайлаларда яралган,
Кесилган киндиклари
Эгатларга айланган.
Ўзбекнинг эркаклари —
Белбоғ билан яралган,
Кўкрагининг ёллари
Тароғ билан таралган.
Ўзбекнинг эркаклари —
Баҳор бўлиб яралган,
Кўксидаги нузли тоғ
Булоқ бўлиб таралган.
Ўзбекнинг эркаклари —
Танти бўлиб яралган,
Жигарлар жонга пайванд

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/4727> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ
версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/4727>
сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную
версию можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/4727>